

Oikeusministeriö ja oikeusvaltion toimintaedellytykset

Oikeusministeriön toimintastrategia
vuosille 2011–2016

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Oikeusministeriö ja oikeusvaltion toimintaedellytykset

Oikeusministeriön toimintastrategia
vuosille 2011–2016

26.11.2010

Julkaisun nimi Oikeusministeriö ja oikeusvaltion toimintaedellytykset
Oikeusministeriön toimintastrategia vuosille 2011–2016

Tekijä Toimintastrategian valmistelusta on vastannut ministeriön virkamiesjohto.
Puheenjohtaja: Tiina Astola
Sihteeri: Kaisa Sistonen

Oikeusministeriön julkaisu Toiminta ja hallinto **Sarjanumero** 82/2010

OSKARI numero OM 3/012/2010
ISSN-L 1798-7075
ISSN (nid.) 1798-7075 **ISSN (PDF)** 1798-7083
ISBN (nid.) 978-952-259-090-9 **ISBN (PDF)** 978-952-259-091-6

**Asia- ja avain-
sanat** strategiat, kehittäminen

Tiivistelmä Toimintastrategia on valmisteltu oikeusministeriön virkamiesjohdon voimin ja osittain rinnan hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen kanssa. Prosessin aikana on kuultu laajasti ministeriön virkamiehiä ja hallinnonalan keskeisten virastojen johtoa.

Toimintastrategiassa korostuu oikeusministeriön rooli valtioneuvoston osana ja hallinnonalan ohjaajana. Strategiassa kuvataan tiiviisti hallinnonalan haasteita ja näkymiä sekä ministeriön roolia ja niitä toimintalinjoja, joilla ministeriö lähivuosina ohjaa hallinnonalaansa ja huolehtii oikeusvaltion toimintaedellytyksistä. Hallinnonalan yhteiskuntapoliittisia tavoitteita käsitellään erikseen hallinnonalan tulevaisuuskatsauksessa.

Strategiassa keskitytään viiteen toimintalinjaan: henkilöstöpolitiikka, resurssit, hallinnonalan ohjaus ja johtaminen, tietopohja sekä tietotekniikka. Niiden mukaan ministeriöllä ja hallinnonalalla tulee olla osaava, ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilöstö, riittävät, tehokkaasti käytetyt ja oikein kohdenneet taloudelliset voimavarat sekä toimivat ohjausvälineet, organisaatiot ja yhteistyörakenteet. Lisäksi tarvitaan riittävää tietopohjaa ja ydintoimintoja tehokkaasti tukevaa tietotekniikkaa. Näillä linjauksilla ja painotuksilla uskotaan tuettavan parhaiten ministeriön hallinnonalan kykyä ja mahdollisuuksia edistää oikeusvaltion toteutumista ja oikeusjärjestelmän toimivuutta.

Strategiassa valitut painotukset näkyvät ja vaikuttavat hallinnonalan seuraavassa toiminta- ja taloussuunnitelmassa, talousarviossa sekä laajemmin tulossopimusten kautta käytännön työssä. Linjauksia toimeenpannaan osana toiminnan suunnittelua ja käytännön työtä.

26.11.2010

Publikationens titel Justitieministeriet och rättsstatens verksamhetsförutsättningar
Justitieministeriets verksamhetsstrategi för åren 2011-2016

Författare Ministeriets tjänstemannaledning har svarat för beredningen av verksamhetsstrategin.
Ordförande: Tiina Astola
Sekreterare: Kaisa Sistonen

Justitieministeriets publikation Verksamhet och förvaltning **Serienummer** 82/2010

OSKARI nummer OM 3/012/2010
ISSN-L 1798-7075
ISSN (häft.) 1798-7075 **ISSN (PDF)** 1798-7083
ISBN (häft.) 978-952-259-090-9 **ISBN (PDF)** 978-952-259-091-6

Sak- och nyckelord strategier, utveckling

Referat Verksamhetsstrategin har beretts av justitieministeriets tjänstemannaledning, delvis sida vid sida med framtidsöversikten för förvaltningsområdet. Under processen har man i stor utsträckning hört ministeriets tjänstemän och den centrala ledningen i förvaltningsområdet.

I verksamhetsstrategin betonas justitieministeriets roll som en del av statsrådet och som vägvisare inom sitt förvaltningsområde. I strategin ingår en grundlig beskrivning av utmaningarna och utsikterna inom förvaltningsområdet samt ministeriets roll och de riktlinjer för verksamhet som ministeriet under de närmaste åren ska följa för att styra sitt förvaltningsområde och för att sörja för rättsstatens verksamhetsförutsättningar. De samhällspolitiska målsättningarna för förvaltningsområdet behandlas skilt i framtidsöversikten för förvaltningsområdet.

I strategin koncentrerar man sig på fem olika riktlinjer för verksamhet: personalpolitiken, resurserna, styrningen och ledningen av förvaltningsområdet, kunskapsbasen och datatekniken. Enligt dessa riktlinjer bör ministeriet och förvaltningsområdet ha en kompetent och motiverad personal, tillräckliga och på ett effektivt och ändamålsenligt sätt riktade ekonomiska resurser samt fungerande styrningsinstrument, organisationer och samarbetsstrukturer. Därtill behövs det en tillräcklig kunskapsbas och datateknik som effektivt stöder utförandet av kärnuppgifterna. Dessa riktlinjer och betoningar antas på det bästa möjliga sättet stöda ministeriets och förvaltningsområdets förmåga och möjligheter att främja rättsstatens förverkligande och att trygga ett fungerande rättssystem.

De valda betoningarna ska framgå av och påverka förvaltningsområdets nästa verksamhets- och ekonomiplan, budget och, genom resultatavtal, det praktiska arbetet. Riktlinjerna genomförs som en del av verksamhetsplaneringen och det praktiska arbetet.

Lukijalle

Tässä toimintastrategiassa korostuu oikeusministeriön rooli valtioneuvoston osana ja hallinnonalaansa ohjaajana. Strategiassa kuvataan tiiviisti hallinnonalan haasteita ja näkymiä sekä ministeriön roolia ja niitä toimintalinjoja, joilla ministeriö lähivuosina ohjaa hallinnonalaansa ja huolehtii oikeusvaltion toimintaedellytyksistä. Hallinnonalan yhteiskuntapoliittisia tavoitteita käsitellään erikseen juuri valmistuneessa hallinnonalan tulevaisuuskatsauksessa (Oikeudenmukaisuus ja luottamus kestävän yhteiskuntakehityksen perustana. Oikeusministeriön hallinnonalan tulevaisuuskatsaus 2010, <http://www.om.fi/1279614438084>).

Toimintastrategia on valmisteltu virkamiesjohdon voimin ja osittain rinnan hallinnonalan tulevaisuuskatsauksen kanssa. Tausta-aineistona on käytetty muun muassa valtioneuvoston ennakoitiverkostossa laadittua toimintaympäristökuvausta. Prosessin aikana kuultiin laajasti ministeriön virkamiehiä ja hallinnonalan keskeisten virastojen johtoa.

Strategiassa keskitytään viiteen toimintalinjaan: henkilöstöpolitiikka, resurssit, hallinnonalan ohjaus ja johtaminen, tietopohja sekä tietotekniikka. Painotusten mukaan ministeriöllä ja hallinnonalalla tulee olla osaava, ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilöstö, riittävät, tehokkaasti käytetyt ja oikein kohdenneet taloudelliset voimavarat sekä toimivat ohjausvälineet, organisaatiot ja yhteistyörakenteet. Lisäksi tarvitsemme riittävää tietopohjaa ja ydintoimintoja tehokkaasti tukevaa tietotekniikkaa. Näillä linjauksilla ja painotuksilla uskotaan tuettavan parhaiten ministeriön hallinnonalan kykyä ja mahdollisuuksia edistää oikeusvaltion toteutumista ja oikeusjärjestelmän toimivuutta.

Strategiassa valitut painotukset näkyvät ja vaikuttavat hallinnonalan seuraavassa toiminta- ja taloussuunnitelmassa, talousarviossa sekä laajemmin tulossopimusten kautta käytännön työssä. Linjauksia toimeenpannaan osana toiminnan suunnittelua ja käytännön työtä.

Strategian valmistelun aikana olemme oppineet sen, että strategiatyötä on tehtävä jatkuvasti. Vaikka oikeusvaltiolle on ominaista vakaus, ministeriön on kyettävä reagoimaan ja tarvittaessa sopeuttamaan toimintaansa yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin.

Oikeusministeriössä marraskuussa 2010

Tiina Astola
kansliapäällikkö

Oikeusministeriön toimintalinjat vuosille 2011–2016

Oikeusministeriö tehtävänä on tukea hallinnonalan kykyä ja mahdollisuuksia edistää oikeusvaltion toteutumista ja oikeusjärjestelmän toimivuutta. Tätä työtä edistetään viiden eri toimintalinjan ja niitä tukevien painotusten kautta. Nämä ovat:

Hyvästä henkilöstöpolitiikasta huolehdittava

- Mielekkäät tehtävät
- Kattava rekrytointi-, perehdytys- ja täydennyskoulutuskokonaisuus
- Motivoiva palkkaus- ja kannustinjärjestelmä

Oikeusvaltion hallittuun kehittämiseen turvattava resurssit

- Oikein mitoitettut resurssit oikeusvaltion ylläpitoon
- Ministeriöiden välisen yhteistyön tiivistäminen
- Resurssiperustelujen tietopohjan lisääminen
- Toimitilajohtamisen ja hankintatoimen tehtävien selkeyttäminen

Hallinnonalan ohjausta ja johtamista sekä yhteistyön muotoja kehitettävä

- Ohjaus- ja johtamisjärjestelmien keventäminen
- Tuloksellisuusindikaattoreiden rakentaminen
- Hallinnollisten rakenteiden kehittäminen
- Ministeriön strategisen roolin ja johtajuuden kehittäminen
- Viestinnän ja asiakaspalvelun kehittäminen
- Poikkihallinnollisen yhteistyön parantaminen

Tietopohjaa laajennettava

- Tutkimuksen kattavuuden ja hyödynnettävyyden parantaminen
- Tilastotuotannon ja tietovarantojen hyödyntäminen
- Kansainvälisten kokemusten ja vertailujen hyödyntäminen

Tietotekniikan mahdollisuudet hyödynnettävä

- Tietohallinnon ohjaus- ja johtamisrakenteiden kehittäminen
- Tietotekniikan uudistaminen
- Valtion yhteisten tietohallintopalveluiden hyödyntäminen
- Perustietotekniikan käytettävyyden parantaminen
- Sähköisten palveluiden kehittäminen
- Verkkoviestinnän mahdollisuuksien hyödyntäminen

Sisällys

1. Oikeusministeriö ja oikeusvaltio	13
2. Oikeusministeriön tavoitteet.....	13
3. Oikeuspolitiikan näkymiä ja haasteita.....	14
4. Oikeusministeriön toimintalinjat	16
4.1. Hyvästä henkilöstöpolitiikasta huolehdittava.....	16
4.2. Oikeusvaltion hallittuun kehittämiseen turvattava resurssit	18
4.3. Hallinnonalan ohjausta ja johtamista sekä yhteistyön muotoja kehitettävä.....	20
4.4. Tietopohjaa laajennettava	22
4.5. Tietotekniikan mahdollisuudet hyödynnettävä	24

1. Oikeusministeriö ja oikeusvaltio

Oikeusministeriön toiminta rakentuu demokraattisen oikeusvaltion ja pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan arvopohjalle. Oikeusministeriö ylläpitää ja kehittää oikeusjärjestystä ja oikeusturvaa sekä huolehtii demokratian rakenteista ja kansalaisten perusoikeuksista. Ministeriö vastaa keskeisimpien lakien valmistelusta, oikeuslaitoksen toimintaedellytyksistä ja tuomioiden täytäntöönpanosta. Tuomiovalta kuuluu riippumattomille tuomioistuimille. Poliittisen vastuun hallinnonalan toiminnasta kantaa oikeusministeri.

Suomalaisen yhteiskunnan tulee olla avoin, aktiivinen ja turvallinen hyvinvointiyhteiskunta, jossa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen. Olennainen tavoite on, että Suomi on oikeusvaltio. Ministeriön hallinnonalan tehtävät – lainvalmistelu, lainkäyttö, muu oikeudenhoito ja rangaistusten täytäntöönpano - kuuluvat valtion ydinalueelle.

Oikeusvaltion tunnusmerkki on oikeusvarmuus, joka syntyy oikeuksien ja velvollisuuksien perustumisesta säädettyihin lakeihin, riippumattomien tuomioistuimien perusteltuihin ratkaisuihin sekä yhdenvertaiseen kohteluun lain edessä.

Toimivat oikeudelliset palvelut muodostavat oikeusjärjestelmän ja oikeusturvan keskeisen osan. Perustuslaissa vahvistettu oikeus oikeusturvaan sisältää hyvän hallinnon ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteet. Niiden toteutuminen on julkista valtaa sitova velvoite ja kansantalouden kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin olennainen perusta.

Oikeusjärjestelmän toimivuuteen vaikuttavat monet osatekijät ja toimijat: lainsäädäntö- ja budjettivaltaa käyttävä eduskunta, hallitus, Euroopan unioni (EU) toimielimineen, riippumattomat tuomioistuimet ja muut oikeusviranomaiset sekä muut hallinnonalat ja niiden viranomaistoiminta. Oikeusministeriö vaikuttaa kehitykseen oman toimivaltansa ja hallinnonalan ohjauksen rajoissa sekä yhteistyöllä muiden ministeriöiden ja yhteiskunnan toimijoiden kanssa.

2. Oikeusministeriön tavoitteet

Oikeusministeriön ydintehtävänä on huolehtia oikeusjärjestelmän ja oikeusvaltion toimivuudesta. Toimivan oikeusjärjestelmän peruspilareihin kuuluu, että:

- ihmis- ja perusoikeudet toteutuvat ja demokatialla on hyvät toimintaedellytykset
- lainsäädäntö on oikein kohdentuvaa, toimivaa, johdonmukaista ja ymmärrettävää
- oikeuskonfliktit voidaan ratkaista oikeudenmukaisesti, joutuisasti, tehokkaasti ja kohtuullisin kustannuksin
- rikollisuutta ja sen haittavaikutuksia ehkäistään ja rikosvastuu toteutetaan tehokkaasti
- jokainen voi luottaa oikeusjärjestelmään ja sen eri toimijoihin.

Oikeusministeriön tavoitteena on kehittää valtiosääntöä ja muuta oikeusjärjestyksen perustuslainsäädäntöä sekä edistää perus- ja ihmisoikeuksien ja hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamista. Säädösvalmistelun ja laintarkastuksen tavoitteena on, että lainsäädäntö on toimivaa, selkeää ja ymmärrettävää. Tämä parantaa kansalaisten ja yritysten oikeusturvaa sekä työn laatua lainkäytössä ja täytäntöönpanossa. Tavoitteena on myös tukea yhteiskunnallista keskustelua ja osallistumista.

Oikeusturvapolitiikan tavoitteena on, että tuomioistuimet, syyttäjät, oikeusapu ja ulosotto palvelukyvyltään, osapuolille aiheutuvilta kustannuksiltaan ja käsittelyajoiltaan turvaavat oikeusturvan tosiasiallisen toteutumisen kansallisen lainsäädännön ja Suomea koskevien kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Maksuhäiriöpolitiikan tavoitteena on vähentää velkaongelmia, torjua luottotappioita, edistää velkaongelmista selviämistä, torjua harmaata taloutta ja väärinkäytöksiä sekä alentaa perintäkustannuksia.

Kriminaalipolitiikan tavoitteina ovat rikollisuuden ja sen haittojen vähentäminen sekä turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen parantaminen. Tavoitteen toteutuminen edellyttää laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Oikeusministeriön hallinnonalalla päätavoitteita ovat väkivalta- ja uusintarikollisuuden vähentäminen sekä rikosvastuun joutuisa toteuttaminen.

Kansalaisten oikeussuhteita koskeva perustuslainsäädäntö on lähtökohdiltaan varsin pysyvää. Kansalliseen arvopohjaan ja kulttuuriin pohjautuvat lainsäädännön peruslähtökohdat ja oikeusjärjestelmän johdonmukaisuus ohjaavat lainsäädäntömuutoksia, jotka yhteiskunnan ja sääntely-ympäristön muuttuessa ovat välttämättömiä.

3. Oikeuspolitiikan näkymiä ja haasteita

Oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen edellytys. Julkisen talouden niukkuus on reunaehto oikeusvaltion ylläpidossa ja kehittämisessä lähivuosina. On tärkeää huolehtia siitä, ettei oikeusvaltion anneta rapautua lyhytnäköisin säästötoimenpitein, vaan että säilytetään edellytykset sen vakaaseen ja yhteiskunnan tarpeita vastaavaan kehitykseen. Muutoksiin vastaaminen edellyttää sekä ministeriöltä että kaikilta oikeusvaltion toimijoilta jatkuvaa uudistumista kuitenkin niin, että järjestelmien vakaus säilyy.

Ihmis- ja perusoikeuksien toteutuminen merkitsee yksilölle arjen turvaa. Ajankohtaista on nyt tunnistaa ihmisoikeusnäkökulma laajemmin myös esimerkiksi palveluiden tai oikeuslaitoksen kehittämisessä. Toimivaa demokratiaa ja oikeusvaltiota ei voi olla ilman ihmisoikeuksia – ja toisaalta oikeuksien toteutuminen edellyttää kansanvaltaa. Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksista ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksistä huolehtiminen on elävän demokratian perushuoltoa. Yhdenvertaisuudesta on tärkeää huolehtia väestön ikääntymisen, lisääntyvän maahanmuuton ja näkyvissä olevan yhteiskunnan polarisoitumiskehityksen vuoksi. Suoran demokratian kehittäminen ja edellytysten luominen verkossa tapahtuvalle epämuodolliselle osallistumiselle ja vaikuttamiselle ovat keinoja vahvistaa demokratiaa.

Oikeusjärjestyksen selkeyteen, johdonmukaisuuteen ja ymmärrettävyyteen liittyvät ongelmat kasvavat yhä kansainvälistyvämmässä ja monimutkaistuvammassa maailmassa. Huonosti valmisteltu, vanhentunut tai liian monimutkainen lainsäädäntö lisää kustannuksia yrityksille ja kansalaisille, hallintobyrokratiaa valtiolle ja kunnille, jutturuuhkia tuomioistuimiin sekä korruption mahdollisuutta. Nykyisin etenkin EU:n säädöksistä aiheutuu haasteita lainsäädännön johdonmukaisuudelle. Oikeusjärjestyksen hierarkkinen kerrostuneisuus ja kompleksisuus asettavat yhä suurempia vaatimuksia myös lain soveltajille. Vaikka säädösvalmistelun kehittämiseksi on tehty paljon työtä, pitkäjänteinen yhteinen sitoutuminen hyväksytyjen periaatteiden noudattamiseen on puutteellista. Myös OECD on todennut, että meillä on olemassa keskeiset hyvän säädösvalmistelun edellytykset, mutta systemaattinen säädöspoliittinen ote ja sitä tukevat rakenteet varsin heikot. Lainvalmistelun ja päätöksenteon tueksi tarvittaisiin nykyistä enemmän oikeuspoliittista tutkimusta. Myös yhteisillä tietoteknisillä työvälineillä voitaisiin tukea ja ohjata säädösvalmistelijoiden työprosessia.

Toimintaympäristön kansainvälistyminen, oikeudellisen sääntelyn monimutkaistuminen ja erityisalojen syvällistä osaamista vaativien asioiden määrän lisääntyminen heijastuvat oikeuspalvelujen kysyntään ja sitä kautta oikeuslaitoksen toimintaan. Väestön ja yritysten alueellinen keskittyminen edellyttää palveluverkoston kehittämistä, jotta palveluja on saatavissa siellä, missä niitä eniten tarvitaan. Samalla on kuitenkin turvattava palvelujen saatavuus ja syrjäisemmillä seuduilla asuvien kansalaisten yhdenvertaisuus palvelujen saannissa. Niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta oikeusturva toteutuu parhaiten, kun kiistanalaiseen kysymykseen saadaan ratkaisu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja siten, että varsinaiseen tuomioistuinkäsittelyyn ohjautuvat vain sellaiset asiat, jotka vaativat oikeudellista harkintaa ja näytön arviointia. Muutokset asettavat entistä suurempia osaamisvaatimuksia oikeusjärjestelmän piirissä työskenteleville. Työn on oltava tehokasta, jotta vaikeatkin jutut saadaan hoidetuiksi riittävän nopeasti. Uusia haasteita tuo myös monikulttuurisuus. Samaan aikaan eläköityminen kiristää kilpailua ammattitaitoisesta työvoimasta. Tähän on tärkeää varautua ennalta, sillä oikeuslaitoksen toimintakyky ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus riippuvat olennaisesti siitä, miten osaa-vaatimukset ja sitoutunut sen henkilöstö on.

Suomi on kansainvälisessä vertailussa alhaisen rikollisuuden maa, joka koetaan turvallisiksi. Keskeisiä turvallisuusuhkia ovat kuitenkin väkivallan uhriksi joutuminen ja väkivallan pelko. Suurin osa lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta ongelmia kasautuu melko pienelle vähemmistölle, jolla on suuri syrjäytymisriski. Syrjäytyminen, yhteiskunnan eriarvoistuminen ja asuinalueiden erilaistuminen luovat uusia yhteiskunnallisia turvallisuusriskejä. Yhteistyö eri viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kesken on yhä tärkeämpää. Myös kansainvälisen yhteistyön merkitys lisääntyy erityisesti tietoverkkorikollisuuden ja rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa. Samaan aikaan tietoyhteiskunta ja verkkomaailma edellyttävät hallinnolta yhä nopeampaa reagointia. Harmaasta taloudesta on muodostunut uhka terveelle yritystoiminnalle ja koko kansantaloudelle.

Elämäntyylien ja -arvojen moninaistuminen muuttaa yhteiskuntaa, kun ulkomaalaistaustaisen väestön määrä ja eri uskontojen kirjo lisääntyvät edelleen. Yhteiskunnan muutosten myötä oikeudellisten instituutioiden – kuten avioliiton – merkitykset muuttuvat. Ilmaston lämpenemisellä ja kestäväen kehityksen mukaisilla toimenpiteillä on entistä

enemmän vaikutuksia arjen elinympäristöön ja -oikeussuhteisiin. Ympäristövaikutukset on otettava entistä painokkaammin huomioon lainvalmistelussa ja hallinnonalan muussa toiminnassa.

4. Oikeusministeriön toimintalinjat

Oikeusministeriön vastuualueen ydin valtioneuvostossa on huolehtia oikeusjärjestelmän toimivuudesta. Ministeriön tulee arvioida oikeusvaltion ja sen eri osien toimivuutta ja toiminnan kehittämistarpeita, huolehtia hallinnonalan viranomaisten resursseista ja muista toimintaedellytyksistä sekä pitää huolta siitä, että resursseja käytetään vaikuttavasti ja järkevästi.

Toimintaympäristön muutoksista ja oikeuspoliittisista haasteista johtuvat erilaiset muutospaineet koskevat hallinnonalan kaikkia tehtäväalueita: niin lainvalmistelussa, lainkäytössä, oikeusaputoimessa, yleisessä edunvalvonnassa, ulosotossa, syyttäjäntoimessa kuin rangaistusten täytäntöönpanossakin on jatkuvuutena varauduttava muutoksiin. Muutostarpeet ja -mahdollisuudet koskevat yhtä lailla johtamistehtävissä kuin eri toimialojen asiantuntija- ja avustavissa tehtävissäkin toimivaa henkilöstöä.

Oikeusvaltion toimivuudesta huolehtiminen edellyttää, että ministeriöllä ja hallinnonalalla on:

- osaava, ammattitaitoinen ja motivoitunut henkilöstö
- riittävät, tehokkaasti käytetyt ja oikein kohdennetut taloudelliset voimavarat toimivat ohjausvälineet, organisaatiot ja yhteistyörakenteet
- oikeusvaltiota ja sen eri osa-alueita koskeva hyvä tietopohja
- ydintoimintoja tehokkaasti tukeva tietotekniikka ja sähköiset palvelut.

4.1. Hyvästä henkilöstöpolitiikasta huolehdittava

Ongelmat, haasteet ja muutostarpeet

Ikärakenteen muutos alkaneella ja seuraavalla vuosikymmenellä vähentää saatavilla olevaa työvoimaa. Kilpailu osaavasta ja ammattitaitoisesta työvoimasta kiristyy. Ministeriössä, oikeuslaitoksessa ja Rikosseuraamuslaitoksessa joudutaan tulemaan toimeen entistä vähemmällä henkilöstöllä. Tämä asettaa kasvavia vaatimuksia tuottavuudelle, henkilöstön rekrytoinnille ja osaamisen kehittämiseksi.

Keskeinen kilpailutekijä työmarkkinoilla on hyvä työnantajakuva, johon olennaisesti vaikuttavia tekijöitä ovat tehtävien mielekkyys ja merkityksellisyys, kilpailukykyinen ja hyvään suoritukseen kannustava palkkaus, monipuoliset ammattitaidon ja uran kehittämismahdollisuudet, oikeudenmukainen ja luotettava henkilöstöpolitiikka, innovatiivisuuteen kannustavat ja toimivat työyhteisöt sekä tuloksellista työskentelyä tukevat työvälineet.

Erityisesti on kiinnitettävä huomiota nuorten rekrytointiin ja määräaikaisiin palvelusuhteisiin, jotta hallinnonalalle saadaan tulevaisuudessakin monipuolisia, motivoituneita ja kehittymiskykyisiä nuoria osaajia.

Tietoyhteiskunnan palvelutarpeisiin vastaaminen vaatii henkilöstöltä yhä monipuolisempia tietoteknisiä valmiuksia. Kansainvälistyminen ja toimintaympäristön monikulttuuristuminen edellyttävät monipuolista oikeudellista ja muuta ammattitaitoa sekä kielitaitoa ja eri kulttuurien tuntemusta.

Tavoitteet ja toimintalinjat

Osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö on jatkossakin oikeusvaltion ylläpitämisen ja kehittämisen kulmakivi. Henkilöstön saatavuuden turvaamisen keskeiset painotukset ovat:

Mielekkäät tehtävät. On huolehdittava siitä, että henkilöstön tehtäväkuvat muodostavat mielekkäitä kokonaisuuksia, työ on kuormittavuudeltaan oikeassa suhteessa suorituskykyyn ja tehtävät riittävän laaja-alaisia. Tämä edellyttää eri toimialojen tehtäväalueen, työprosessien ja henkilöstön tehtäväkuvien jatkuvaa kehittämistä, jotta työpanos kohdistuu oikeusvaltion toimivuuden ja asiakkaiden tarpeiden kannalta olennaiseen. Tärkeä tavoite on, että eri toimialojen ja organisaatiotasojen välillä on olemassa nykyistä paremmat liikkuvuuden edellytykset.

Kattava rekrytointi-, perehdytys- ja täydennyskoulutuskokonaisuus. Tämän kokonaisuuden tulee kattaa koko hallinnonala ja eri toimialojen tarpeet, avata monipuoliset mahdollisuudet ammattitaidon syventämiseen ja erikoistumiseen, tukea pätevien henkilöiden saamista johtotehtäviin sekä edistää toimialojen välistä liikkuvuutta ja kansainvälisen kokemuksen hankkimista.

Motivoiva palkkaus- ja kannustinjärjestelmä. Palkkauksen ja kannustimien tulee palkita tuloksellista toimintaa henkilö- ja virastotasolla kunkin toimialan erityisvaatimukset huomioon ottaen. Järjestelmän tulee myös nykyistä paremmin tukea aktiivista ja järkevää toiminnan kehittämistä sekä tämän edellyttämää rakennemuutosta myös oikeuslaitoksessa. Erilaiset joustavat työjärjestelyt (etätyö, yksilöllisesti joustavat työaikajärjestelyt, eläkkeelle siirtyneen henkilön rekrytointi esim. asiantuntijatehtäviin) ovat myös yhä tärkeämpiä kilpailutekijöitä. Niitä tarvitaan työntekijöiden elämäntilanteiden ja työtehtävien yhteensovittamiseksi. Joustavien ja yksilöllisten järjestelyjen tarve on suuri koko työurien ajan, mutta erityisesti pienten lasten vanhemmilla ja työuran loppupuolella.

4.2. Oikeusvaltion hallittuun kehittämiseen turvattava resurssit

Ongelmat, haasteet ja muutostarpeet

Valtiontalouden näkymät ovat taantuman seurausten vuoksi pitkään vaikeat. Oikeusvaltion ylläpidosta ja kehittämisestä on huolehdittava niukkenevin resurssein. Tämä merkitsee sitä, että oikeusministeriön hallinnonalan resurssit on mitoitettava ja kohdennettava entistä tarkemmin olennaiseen tekemiseen. On siis huolehdittava siitä, että resurssit ovat järkevissä käytössä.

Oikeuslaitokselle suunnattavien taloudellisten voimavarojen määrää arvioitaessa on huomattava, että oikeuslaitoksen toiminnalliset velvoitteet ja tavoitteet ovat vankasti sidoksissa kansallisen lainsäädäntömme lisäksi kansainvälisiin Suomea velvoittaviin sopimuksiin (mm. Euroopan ihmisoikeussopimus) sekä Euroopan unionin tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöistä ilmeneviin keskeisiin oikeusturvatakeiden periaatteisiin.

Tuottavuuden jatkuva parantaminen – se, että saadaan aikaan sama tulos aiempaa vähemmällä resurssien käytöllä tai että saadaan samalla resurssien käytöllä määrältään, laadultaan tai vaikuttavuudeltaan parempi tulos – on kansantalouden kaikilla toimialoilla, myös oikeusvaltion piirissä, tuloksellisen ja järkevän toiminnan tunnusmerkki. Kehittämismahdollisuuksien esille saamiseksi ja muutosten toteuttamiseksi on välttämätöntä, että käytössä on toiminnan luonteeseen sopivia kannustimia. Koko hallinnonalan kannalta keskeistä on, että toimintojen kehittämisellä ja tuottavuuden parantamisella saatavia hyötyjä voidaan kohtuullisessa määrin kohdentaa oikeusvaltion kehittämiseen. Tämä edellyttää, että vaikuttavuuden, laadun ja tuottavuuden arviointiperusteet ovat kunnossa.

Oikeusjärjestelmän monimutkaistuminen ja sen myötä tuomioistuimien ja syyttäjälaitoksen juttukannan vaikeutuminen tai rangaistuksiin tuomittujen lisääntyvä moniongelmaisuus ja sen myötä työmäärän ja ammattitaitovaatimusten kasvu eivät kovin helposti saa kaavamaisessa kehysmenettelyssä riittävää painoarvoa. Osin tämä johtuu siitä, että muutokset ovat nykyisillä tilastointi- ja arviointimenetelmillä usein vaikeasti todennettävissä.

Toimitilahallinto hallinnonalalla samoin kuin siihen monilta osin liittyvä hankintatoimi ovat hallinnonalalla hajanaisesti ja epätarkoituksenmukaisesti järjestettyjä, kun otetaan huomioon, että niistä on tullut yhä tärkeämpi osa toimintojen ja palvelujen kehittämistä. Haasteita toimitilojen suunnittelulle ja toteuttamiselle on lisännyt virastojen ja laitosten yhdistäminen sekä piirikokojen ja alueiden suurentaminen. Työympäristö ja työvälineet, erityisesti tietotekniikka ja sen tehokas ja työprosesseja tukeva käyttö, ovat tuottavuuden ja työmotivaation olennaisia tekijöitä.

Tietohallintomenojen osuus toimintamenoista on laskenut hallinnonalalla lähes 5 %:iin, kun se keskimäärin valtionhallinnossa on noin 10 %. Kilpailuttamalla ei ole enää mahdollista saavuttaa tuntuvia kustannussäästöjä, koska keskeiset palvelut on jo kilpailutettu. Ulkoa ostettavan henkilötyön hinta nousee vuosittain, mikä nostaa kehittämishank-

keiden kustannuksia. Vanhentumassa olevan ja osittain huonosti toimivan infrastruktuurin kehittämismahdollisuudet ovat vähäiset määrärahatason ollessa alhainen. Tietohallintomenojen osuutta suhteessa toimintamenoihin tulisi kasvattaa kiinteälle tasolle, joka mahdollistaa infrastruktuurin kunnossapidon ja kehittämisen.

Valtion tuottavuushankkeen tavoitteena on vähentää henkilöstötarvetta mm. kehittämällä tietoteknisiä palveluita. Kuitenkin samanaikaisesti myös tietohallinnolle on kohdistettu vaatimuksia vähentää henkilöresursseja. Sähköisen asioinnin palveluita samoin kuin muita tietoteknisiä palveluita kehitetään entistä niukemmilla henkilöresursseilla. Tietohallintohenkilöstön osuus koko henkilöstöstä on valtionhallinnossa keskimäärin lähes 4 %. Oikeusministeriön hallinnonalalla vastaava luku on runsaat 2 % (2008). Niukkenevat henkilöresurssit luovat painetta osaamisen ja laadun kehittämiseen. Perustietotekniikka-palveluista toimintaa on suunnattava ydintoiminnan tietojärjestelmien kehittämiseen siirryttäessä valtion yhteisten palveluiden piiriin. Tästä seuraa, että tietohallintohenkilöstön hankinnassa tulee painopisteen olla erityisesti projektinhallinnassa, toimittajasuhteiden hallinnassa ja oikeushallinnon toimintaprosessien tuntemuksessa.

Tavoitteet ja toimintalinjat

Oikein mitoitettut resurssit oikeusvaltion ylläpitoon. Hallinnonalan henkilöstö- ja muiden resurssien mitoituksessa tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon tehtäväpiiriin, palvelujen kysynnän ja palvelujen laadun muutokset sekä kansainvälisistä sopimuksista oikeudenkäynnin joutuisuudelle johtuvat velvoitteet. On myös luotava joustavia toimintamalleja, joilla voidaan sopeutua työmäärien vaihteluihin. Hallinnonalan resurssien mitoituksessa tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon palvelujen kysynnän ja maksukertymien vaihtelut sekä huolehtia siitä, että maksut kaikilla tehtävälalueilla ovat oikein mitoitettut. On päivitettävä hallinnonalan maksustrategia.

Ministeriöiden välisen yhteistyön tiivistäminen. On toimittava aktiivisesti yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa hallinnonalarajat ylittävissä, oikeusvaltion kehittämistä koskevissa keskeisissä kysymyksissä, erityisesti hallituskauden määräraha-kehityksiä koskevassa valmistelussa.

Resurssiperustelujen tietopohjan lisääminen. Resurssitarpeiden perustelemisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa laajemminkin tarvittavaa tietopohjaa on kehitettävä systemaattisesti kaikilla toimialoilla. Toiminnan aikaansaannosten ja resurssien käytön keskinäisiä suhteita kuvaavien tunnuslukujen luotettavuutta ja havainnollisuutta on parannettava. On myös huolehdittava siitä, että hallinnonalan resursseja käytetään kaikilla sektoreilla ja virastoissa tehokkaasti, mikä niin ikään edellyttää läpinäkyvien, yhteisesti hyväksytyjen ja toiminnan luonteeseen soveltuvien työmäärä- ja muiden mitoitustunuslukujen edelleenkehittämistä.

Toimitilajohtamisen ja hankintatoimen tehtävien selkeyttäminen. Työnjakoa tulee täsmentää hallinnonalakokonaisuuden sekä eri toimialojen keskushallinnon ja virastojen kesken. Tavoitteena on, että toimitilat ja työvälineet tukevat ydintehtäviä ja työskentelyä tehokkaasti samalla, kun toimitila- ja hankinta-asioiden hoitamisesta virastoille aiheutuvia tehtäviä vähennetään. Laaditaan hallinnonalalle toimitilastrategia, kehitetään minis-

teriön toimitilajohtamisen tietopohjaa ja syvennetään toimitilojen suunnittelun ohjausta. Tilajohtamisen välineitä ovat ajanmukaiset ohjaus-, suunnittelu- ja informaatiojärjestelmät sekä asianmukaisesti järjestetty tilahallinto ja -palvelut.

4.3. Hallinnonalan ohjausta ja johtamista sekä yhteistyön muotoja kehitettävä

Ongelmat, haasteet ja muutostarpeet

Hallinnonalan ohjaus ja johtaminen

Oikeusministeriön keskeiset välineet hallinnonalan ohjauksessa ovat lainsäädäntö ja talousarviolainsäädäntöön perustuva tulosohejaus siihen liittyvine suunnittelu- ja seurantamenettelyineen. Tulosohejaus on ollut käytössä koko hallinnonallalla 1990-luvun puolivälistä lähtien. Se on ollut yleisesti ottaen toimiva tapa asettaa virastoille tavoitteita, arvioida niiden toteutumista ja muutoinkin käydä vuorovaikutteista keskustelua virastojen kanssa. Järjestelmää on kehitetty ns. tilivelvollisuusudistuksen pohjalta ja kiinnitetty huomiota erityisesti tuloksellisuuden raportointiin muun muassa luomalla erilaisia työmääriä kuvaavia mittaristoja.

Hallinnonalan organisatorinen perusrakenne on viimeisen vuosikymmenen aikana merkittävästi selkiintynyt. Tuomioistuinelaitosta, oikeusapua ja yleistä edunvalvontaa lukuun ottamatta kaikilla toimialoilla on keskushallintoyksikkö, jolle kuuluu toimialan operatiivinen ohjaus. Keskushallintoyksiköt ovat selkeyttäneet myös hallinnonalan ohjausta. Uudet rakenteet ovat kuitenkin syntyneet vähitellen, eikä hallinnonalan johtamis- ja ohjausmenettelyjä ole kaikilta osin uudistettu ottamaan huomioon muuttuneen rakenteen tuomia mahdollisuuksia. Myös työnjaossa ministeriön ja keskusvirastojen välillä on nähty täsmentämisen ja yhtenäistämisen tarvetta.

Tuomioistuinsektori on laaja ja tuomioistuimien kanssa käydyt tulosneuvottelut sitovat paljon ministeriön resursseja. Tilannetta on helpottanut käräjäoikeuksien määrän merkittävä väheneminen vuoden 2010 alusta voimaan tulleen käräjäoikeisuusudistuksen myötä. Tuomioistuimien riippumattomuuden näkökulmasta oikeusministeriöjohtoiseen tulosohejausjärjestelmään on kohdistunut kritiikkiä. On tarve saada aikaan riittävä yhteisymmärrys tuomioistuinhallinnon ja lainkäytön riippumattomuuden suhteesta. Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon uudistaminen on nähty yhtenä keinona, jolla on mahdollista vähentää nykyiseen tulosohejausjärjestelmään liittyviä periaatteellisia ongelmia.

Oikeusministeriön rooli hallinnonalarajat ylittävissä toimintakokonaisuuksissa

Monet oikeusvaltion toimivuuden kannalta keskeiset toimintaprosessit ylittävät hallinnonalarajat. Niitä ovat muun muassa valtioneuvoston lainvalmistelu sekä sen vaikuttavuuden ja laadun parantamiseen tähtäävä yhteistyö, rikosasioiden käsittelyketju, hallintolainkäyttö ja sen taustalla olevan viranomaismenettelyn kehittäminen, demokratian ja kansalaisvaikuttamisen toimintaedellytykset, maksukyvyttömyyspolitiikka, rikoksentor-

junta sekä rangaistusten täytäntöönpanon jälkihuolto. Monet oikeusvaltion toimivuuden kannalta keskeiset kysymykset eivät kuitenkaan saa hallituksen ja muiden ministeriöiden päätöksenteossa ja resurssien kohdentamisessa riittävää painoarvoa muun muassa siksi, että kunkin ministeriön priorisoinneissa oman hallinnonalan resurssi- ja muut kysymykset nousevat luonnollisesti etusijalle. Tämä on merkittävä ongelma, sillä oikeusvaltion kehittämisessä, tavoitteiden priorisoinnissa ja voimavarojen kohdentamisessa tarvitaan laajaa, keskeisten toimijoiden vuorovaikutusta ja innovatiivista kehittämisotetta.

Oikeusministeriö valmistelelee myös oikeusjärjestyksen peruslainsäädännön. Ministeriön keskeisiin tehtäviin kuuluu lisäksi valtioneuvoston säädösvalmistelun laadun ja johdonmukaisuuden koordinointi. Muun muassa säädösvalmisteluohjeilla sekä lausunto- ja kuulemismenettelyillä samoin kuin säädösteknisellä tarkastuksella pyritään huolehtimaan siitä, että muiden ministeriöiden valmistelemat säännökset, muun muassa oikeusturvajärjestelyt ja rangaistussäännökset, ovat sopusoinnussa perustuslain ja oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa. Nämä koordinoititehtävät vaativat ministeriöltä huomattavasti resursseja.

Tavoitteet ja toimintalinjat:

Hallinnonalan ohjaus ja johtaminen

Ohjaus- ja johtamisjärjestelmien keventäminen. Hallinnonalan johtamis- ja ohjausprosesseja kehitetään yhtenäisten periaatteiden pohjalta selkeämmiksi, läpinäkyvämmiksi ja muodoltaan keveämmiksi. Erityistä huomiota kiinnitetään hallinnon eri tasojen vuorovaikutuksen sekä tehtävä- ja vastuunjaon kehittämiseen.

Tuloksellisuusindikaattoreiden rakentaminen. Kehitetään edelleen toiminnan tuloksellisuutta koskevia luotettavia, yhteisesti hyväksytyjä ja riittävän monipuolisia, pitkäjänteistä kehittämistä tukevia indikaattoreita.

Hallinnollisten rakenteiden kehittäminen. Kehitetään oikeuslaitoksen hallinnollisia rakenteita. Keskeistä on tuomioistuinhallinnon uudistaminen ottaen huomioon muun muassa tuomioistuinten riippumattomuudelle sekä toiminnan kehittämiselle ja resurssien käytön vastuullisuudelle asetettavat vaatimukset. Myös oikeusaputoimen ja yleisen edunvalvonnan hallinnon kehittämistarpeet on tarpeen arvioida.

Ministeriön strategisen roolin ja johtajuuden kehittäminen. Ministeriön organisatiota ja sisäistä johtamista kehitetään ottaen huomioon erityisesti hallinnonalan ohjauksen, tiedonhallinnan, resurssien hallinnan sekä tietohallinnon ja toimitilahallinnon kehittämistarpeet. Ministeriöstä karsitaan operatiiviset tehtävät, jolloin siitä tulee aiempaa selvemmin toimialan strategiseen ohjaukseen, lainvalmisteluun, hallinnonalan resursseihin ja ohjaukseen sekä EU- ja kansainväliseen yhteistyöhön keskittyvä toimija.

Viestinnän ja asiakaspalvelun kehittäminen. Viestinnällä tuetaan ministeriön ja hallinnonalan yksiköiden toimintaa ja tavoitteiden saavuttamista. Kytetään viestinnän ja

asiakaspalvelun kehittäminen kiinteäksi osaksi toiminnan suunnittelua ja hallinnonalan yksiköiden tulosoajasta.

Oikeusministeriön rooli hallinnonalarajat ylittävissä toimintakokonaisuuksissa

Poikkihallinnollisen yhteistyön parantaminen. Hallinnonalarajat ylittävät, oikeusvaltion toimivuuden kannalta olennaiset toimintakokonaisuudet, jotka koskevat esimerkiksi toimintojen kehittämislinjauksia ja niiden resursseja, on tarpeen saada nykyistä paremmin esille hallituksen päätöksenteossa ennen muuta hallitustyön käynnistämisvaiheissa ja kehysvalmisteluprosessissa. Poikkihallinnollisen yhteistyön parantaminen on myös merkittävä keino lisätä toiminnan laatua ja tuottavuutta. Yhteistyön ja uusien toimintamallien kehittäminen lisää myös koko valtioneuvoston kykyä toimia ja reagoida uusiin haasteisiin.

Valtioneuvoston lainvalmistelu

Valtioneuvoston lainvalmistelun kehittäminen. Valtioneuvoston lainvalmistelun vaikuttavuutta ja laatua kehitetään Paremmän sääntelyn toimintaohjelman ja siihen liittyvien myöhempien linjausten pohjalta. Lainvalmistelun on oltava korkealaatuista, sen on perustuttava kattavaan vaikutusarviointiin ja siinä on pyrittävä minimoimaan kansalaisille, yrityksille ja kunnille aiheutuva ylimääräinen hallinnollinen taakka. Säädösvalmistelun kehittäminen on luonteva osa valtioneuvoston konsernijohtamisen vahvistamista. Tavoitteena on nykyistä yhtenäisempi säädöspoliittinen ote koko valtioneuvostossa.

Oikeusjärjestyksen peruslainsäädäntöä koskevan ohjauksen kehittäminen. On arvioitava, voidaanko oikeusministeriön roolia ja vaikuttavuutta tehostaa oikeusjärjestyksen perusteita koskevassa valtioneuvoston lainvalmistelussa. Samoin on aihetta muutointiin aika ajoin arvioida oikeusministeriön toimivallan ulottuvuutta säädösvalmistelussa.

4.4. Tietopohjaa laajennettava

Ongelmat, haasteet ja muutostarpeet

Oikeusvaltion toiminnan ja siihen vaikuttavien ilmiöiden kehityksen seuranta ja ennakointi edellyttävät monipuolista ja kattavaa tietopohjaa. Toimivan ohjausjärjestelmän perustana ovat toimintaa ja sen vaikutuksia kuvaavat indikaattorit. Niiden kattavuudessa ja käyttökelpoisuudessa esimerkiksi tulosoajauksen tarpeisiin on kuitenkin vielä puutteita. Lisää tutkimustietoa tarvitaan muun muassa lainsäädännön ja muiden toimenpiteiden vaikuttavuudesta, rikollisuudesta ja sen seurauksista, oikeusturvakoneistosta ja sen tuottamista palveluista sekä kansalaisten oikeussuhteista. Tietopohjaa tulisi olennaisesti vahvistaa myös oikeuden kansainvälistymisestä, demokratian toimivuudesta ja kansalaisvaikuttamisesta.

Tilastotuotantoon, tietovarantoihin ja tutkimustoimintaan kohdistuu kasvavia vaatimuksia. Tiedon hyödyntämisessä tietotekniikan hyväksikäyttö on keskeisessä asemassa. Ohjauksessa tulisi myös riittävän pitkäjänteisyyden ja laaja-alaisuuden varmistamiseksi käyttää nykyistä enemmän ulkopuolisia evaluointeja. Eri tehtäväalueita koskeva kansainvälinen tilastoaineisto on usein vaikeasti hyödynnettävissä suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Monipuolinen ja luotettava tietopohja on edellytys toimenpiteiden ja resurssien käytön perustellulle priorisoinnille. Kehittämistarpeita on myös työmääriä ja suoritteita koskevissa mittareissa, jotta esimerkiksi virastojen tuloksellisuuden ja hyvien käytäntöjen esille saaminen olisi luotettavaa. Hyvä tietopohja on välttämätön myös, jotta oikeusvaltiosta ja sen kehitystarpeista voidaan käydä rationaalista yhteiskunnallista keskustelua.

Oikeuspoliittisesta tutkimuksesta vastaa Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Se on valtion pienin sektoritutkimuslaitos ja sen käytössä olevat resurssit ovat vähäiset. Laitoksen perustehtävänä on tuottaa rikollisuutta ja oikeusoloja koskevaa tutkimustietoa alan oikeuspoliittisen suunnittelun ja päätöksenteon pohjaksi. Tutkimuslaitos seuraa myös kansalaisten oikeusasemaan keskeisesti vaikuttavien lakien toimivuutta ja tuottaa tutkimustietoa oikeusministeriön lainvalmistelun tarpeisiin. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen työ hyödyttää laajasti koko valtioneuvostoa ja kansalaisyhteiskuntaa. Vaikka sektoritutkimuksen uudistamisen eri vaiheissa on tunnustettu oikeuspoliittisen tutkimuksen resurssivajeet, eivät oikeusministeriön esitykset laitoksen voimavarojen lisäämiseksi ole toistaiseksi johtaneet tuloksiin.

Tavoitteet ja toimintalinjat

Tutkimuksen kattavuuden ja hyödynnettävyyden parantaminen. Parannetaan tutkimustoiminnan kattavuutta hallinnonalan ja sen eri toimialojen suunnittelun, ohjauksen ja päätöksenteon tarpeisiin.

Tilastotuotannon ja tietovarantojen hyödyntäminen. Kehitetään hallinnonalan tilastotuotantoa ja tietovarantojen hyödyntämistä suunnittelun, ohjauksen ja päätöksenteon tueksi.

Kansainvälisten kokemusten ja vertailujen hyödyntäminen. Kansainvälisten kokemusten hyödyntämiseksi ja käyttökelpoisen vertailuaineiston tuottamiseksi tehostetaan kansainvälisen kehityksen seurantaan sekä tilasto- ja tutkimusyhteistyötä. Toiminnan kehittämässä käytetään mahdollisuuksien mukaan hyväksi myös eri toimialoja tai toimintakokonaisuuksia koskevia evaluointeja.

4.5. Tietotekniikan mahdollisuudet hyödynnettävä

Ongelmat, haasteet ja muutostarpeet

Viestintäteknologian ja globaalien tietoverkkojen hyödyntäminen antaa runsaasti mahdollisuuksia asiakaspalvelun, toimintaprosessien ja viestinnän kehittämiseen. Yhä suurempi osa vuorovaikutuksesta asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa tulee toteuttaa sähköisten asiointikanavien ja tietoverkkojen välityksellä. Sähköisten palveluiden kehittämisessä on tärkeää turvata erilaisten ihmisryhmien ja yhteisöjen sekä erilaisissa elämäntilanteissa olevien henkilöiden yhdenvertaisuus palveluiden saannissa. Näiden mahdollisuuksien hyväksikäyttö edellyttää koko hallinnonalalla osaamisen kehittämistä ja merkittävää resurssipanostusta.

Kehittyneen tietotekniikan tarjoamien mahdollisuuksien tehokas ja järkevä hyödyntäminen asettaa suuria vaatimuksia tietohallinnolle ja tietoteknisille palveluille. Tietotekniikan kehittämishankkeisiin sitoutuu merkittävästi resursseja ja niihin myös liittyy huomattavia toiminnallisia ja taloudellisia riskejä. Hankkeet etenevät monesti liian hitaasti tai ovat heikosti resursoituja. Vastuusuhteiden määrittelyyn tilaajien ja toimittajien välillä liittyy usein ongelmia. Erityisen vaativia ovat hallinnonalarajat ylittäviin prosesseihin liittyvät hankkeet.

Perustietotekniikan käytettävyydessä on hallinnonalalla esiintynyt runsaasti ongelmia. Myös palvelujen riittävyudessa ja kattavuudessa on merkittäviä kehittämistarpeita. Monet hallinnonalan perusjärjestelmistä ovat vanhenemassa. Myös eri viranomaisten tietojärjestelmät tulisi pikimmiten saada yhteensopiviksi siten, että sähköinen asiointi ja sähköinen asiakirjakierto eri viranomaisten ja tuomioistuinten välillä mahdollistuisi.

Verkko on yhä keskeisempi väline niin hallinnonalan ulkoisessa kuin sisäisessäkin viestinnässä. Eniten kehittämistarpeita on sisäisessä viestinnässä, jossa verkko tarjoaa välineen ajantasaisen ja työtehtävien hoidon kannalta keskeisen tiedon välittämiseen kattavasti kaikille hallinnonalan työntekijöille. Tehokkaan tiedonvälityksen ohella hyvin suunniteltu verkkoympäristö mahdollistaa ammatillisen keskustelun ja tukee johtamista.

Tavoitteet ja toimintalinjat

Tietohallinnon ohjaus- ja johtamisrakenteiden kehittäminen. Uudistetaan tietohallinnon ohjaus- ja johtamisrakenteita, kehitetään vuorovaikutusta eri toimijoiden välillä sekä parannetaan tietohallinto-osaamista kaikilla organisaatiotasoilla. Vahvistetaan toiminnan ja tietotekniikan välistä yhteyttä sekä vastuutetaan toiminnasta vastaavat henkilöt ohjaamaan muutosten läpivientä myös ICT-osuuksia sisältävissä kehittämishankkeissa.

Tietotekniikan uudistaminen. Nopeutetaan tietotekniikan uudistamista. Tämä edellyttää tietotekniikkaresurssien realistista mitoitusta, vakiintuneiden ICT-toimintamallien käyttöönottoa kehittämishankkeissa, hankkeiden resursoinnin ja hankehallinnan parantamista sekä tilaaja-aseman ja -osaamisen vahvistamista.

Valtion yhteisten tietohallintopalveluiden hyödyntäminen. Noudatetaan valtion yhteisiä linjauksia ja hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan yhteisiä palveluita sekä vaikutetaan niiden kehittämiseen. Luodaan oikeusministeriön kokonaisarkkitehtuuri hyödyntäen Valtiotason arkkitehtuurit -hankkeen tuloksia. Kokonaisarkkitehtuurin suunnittelun keskeiset hyödyt liittyvät organisaation tilan tiedostamiseen sekä päätöksenteon pohjana käytettävän tiedon parantumiseen. Rakenteita tunnistamalla ja kuvaamalla kokonaisarkkitehtuuri toimii välineenä, joka lisää mahdollisuuksia (myös organisaatorajat ylittävään) uudelleenkäyttöön, vähentää päällekkäisyyttä, johtaa kustannusten pieneneeseen, kuvaa ja selittää kehittämisprojektien väliset suhteet sekä auttaa muutoksenhallinnassa ja hankinnoissa.

Perustietotekniikan käytettävyyden parantaminen. Parannetaan peruskäyttäjien näkökulmasta tietotekniikkapalvelujen laatua ja kohdentumista. Kehittämisessä tärkeää on virastojen kanssa yhteisesti hyväksytyjen palvelukriteereiden ja toimintamallien omaksuminen sekä palvelujen laatua koskeva järjestelmällinen raportointi. Palvelujen tuottamisessa käytetään hyväksi valtion keskitettyjen ICT-palvelujen tarjoamia mahdollisuuksia.

Sähköisten palveluiden kehittäminen. Kehitetään helppokäyttöisiä ja tietoturvaltaan korkeatasoisia sähköisiä palveluita entistä laajemman sähköisen asioinnin ja videoneuvottelupalveluiden käytön mahdollistamiseksi. Samalla on kuitenkin turvattava syrjäisemmillä seuduilla asuvien kansalaisten yhdenvertaisuus palvelujen saannissa.

Verkkoviestinnän mahdollisuuksien hyödyntäminen. Otetaan monipuolisesti käyttöön tietotekniikan tarjoamat mahdollisuudet niin hallinnonalan sisäisessä kuin ulkoisessakin viestinnässä.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7075
ISBN 978-952-259-090-9
ISBN 978-952-259-091-6 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUSVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi